

Рецензия

На проф. д.ист.н. Рая Заимова (И-т за балканистика с ц-р по тракология, БАН)

За дисертационния труд на Анета Икономова на тема „Съжителство между индианци и испанци по време на завладяването на Америка“ (научен ръководител проф. д-р Румен Генов)

За присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Дисертационният труд на Анета Икономова включва три глави, заключение и приноси, приложение от изображения и карти, библиография (извори и изследвания, общо 145 заглавия). Избраната от авторката тема „Съжителство между индианци и испанци по време на завладяването на Америка“ не е случайна. Затова обръщам най-напред внимание на нейната биография и професионални занимания.

Анета Икономова завършва Софийския университет със специалност „История“, магистърска степен по испаноамериканска литература придобива в Института „Каро и Куерво“ в Богота (Колумбия). Впоследствие в Университета „Екстернадо де Колумбия“ преподава дисциплини свързани с историята и културата на южноамериканския континент. Знанията ѝ по испански, придобити още в софийска гимназия спомагат за нейното израстване като специалист по една специфична област. В последните години, по време на докторантурата в Нов български университет, има повод да води курс по история и цивилизация на латиноамериканските народи и държави.

В българската историография твърде бегло се засягат проблеми от съжителството на Новия континент и специални разработки посветени на него отсъстват. Затова с удоволствие прочетох работата на дисертантката, която е определено интересна и приносна. Като един страничен наблюдател Анета Икономова ни въвежда в света на „Новия континент“, станал навремето привлекателен за някои европейци. Българският прочитът на съжителството отваря различна страница в историографията по тази тема.

Съвсем основателно дисертацията се отваря на преглед на писмените свидетелства за завладяването на Америка и Христофор Колумб (1492). Знайно е, че Западна Европа реагира с дневници, писма, хроники, разкази и други творби, които отразяват завладяването и подчинението на завареното население. Може би, погледнато в по-широк мащаб, трябва да добавя, че те не надвишават по брой тези, които са написани в края на 15 – 16 век за османското завоевание в Европа и падането на Цариград (1453 г.). Оттук следва да се преположи, че старият континент неволно е търсел равновесие, отчитайки тежестта на османската инвазия.

Анета Икономова подава важна информация за изворите, които обикновено наричаме домашни, т.е. оскъдните извори, създадени на Новия континент от маите, например. Съчетаването на едните и другите извори поднася и две неизбежно различни гледни точки: индианска и европейска. Осемнадесетият век се посочва като времето, през което започват първите записи и изследвания, обогатени с оценки от 19 век за завладяването, погледнато единствено откъм Западна Европа. Днешните виждания за събитията на Новия континент изглеждат напреднали в изследователското поле по редица причини, не само в областта на демографията и икономиката. За местните хора намирането на дългия разказ, на митологични елементи свързани по-стари и нови времена, търсенето на древни корени у автохтонците означава изграждане на своеобразен стереотип спрямо предходните поколения. Почитането на Природата и Майката Земя, езиците и нравите в колективен начин на живот – различен от този на християните – дава основа на т.нар. *стара нация* (индианците) да имат самочувствие, макар и останало като маргинално дори и в нашето съвремие.

Анета Икономова се фокусира върху процеса на завладяването до средата на 16 век: от първото пътуване на Христофор Колумб в Карибите (1492) до оттеглянето от власт на Карл V (1556). Това е времето когато съжителството между индианци и завоеватели е видимо, не се стига до смесване между едните и другите – процес, който ще бъде забелязан през следващите десетилетия и векове. Прочитът ѝ на събитията за съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка е различен от Другостта на

франкофона Цветан Тодоров – поставен на дневен ред през 1980-те години. В центъра на изследването на Икономова стоят въпросите за периода, начина на постигане на съжителство между представители на две отделни групи от хора, разположени на Новия континент. Позовавайки се на мексикански учен, дисертантката поставя испанци и местни жители в едно общо пространство, за да извлече позицията на местните елити, превърнали се в посредници между местното население и завоевателите.

В дисертацията се акцентира върху миогледа на сегашните индианци, които запазват традицията на своите предходници, завладени още през 16 век. Тази постановка ясно показва приемствеността в поколенията и някак неволно напомня *догонването* на Европа, чиито народи още от епохата на Ренесанса насетне формират своя *Древност*. Процесът за корените изглежда идентичен с този в Европа с тази разлика, че на стария континент са налични редица пластове от древни цивилизации, даващи възможност за избор на човека от модерните времена.

Интересен е дебатът в текста на Икономова за Другостта на Цветан Тодоров, познат на българския читател от последните десетилетия. Археологическият материал, епиграфските паметници и др. извори спомагат, за да изведе редица причини за успеха на завоевателите. Освен проблема за физическата разправа и убийства на местни жители, дисертантката изтъква и други фактори като епидемиите и пандемичните вълни, решаващо допринесли за ликвидиране на всякаква човешка маса. В ранния период на колонизацията испанците не подминават нуждата от общуване с индианците с цел формиране на ново общество, където християнството да играе водеща роля.

Най-важният етап от испанското завоевание в Новия свят се ситуира между 1517 и 1542 година. Акцентите са завладяването на Мексико от Кортес и установяването на испанска власт, наравно с това новосъздаденото вицецралство Нова Кастилия съчетава властта на местната имперска система на инките и новата испанска административна система. Мисионерите от католическите ордени на францисканци, доминиканци и августинци (успенци) допринасят за запазване езиците на местното население – така както по традиция са постъпвали и постъпват при евангелизацията на заварени хора в чужди

територии. На мексиканска земя обаче се получава интересна комбинация в отразяването на францисканския кодекс на езика науатъл и на испански, останал известен като Codex Florentino. Всъщност, целта на неговото съставяне от брат Бернардино де Саагун, е била да послужи на мисионерите в процеса на християнизация. Само по себе си това трудно начинание носи спецификата на Новия континент и в същото време отговаря изцяло на практиката в пътеписната книжнина на Западна Европа, съставяна съобразно географското местоположение на посещаваните народи, техните езици, нрави и т.н.

Изследването на Анета Икономова въвежда и задава информация от областта на антропологията, социалната история и днешната динамика. Не на последно място пътешественици и природозащитници у нас биха намерили отговор на редица въпроси свързани с обемистата тема за Латинска Америка.

В текста на дисертацията се забелязват някои неточности в превода на терминологията, например: *фрай* Бернандино де Саагун – неточен превод за *брат* Бернандино де Саагун, известен като автор на *Historia general de las cosas de Nueva España (Обща история на нещата от Нова Испания)*. Бих препоръчала на Анета Икономова да огледа в бъдеще тези неточности, които в никакъв случай не принижават качествата на работата ѝ, но следва да задават точна информация на читателя. За българската публика ще бъде от полза да представи на български език не само пътеписа на Де Бака за корабокрушенията. Пътеписният жанр на испански език е богат, въз основа на него биха станали явни амбициите на империята за покоряване и на Светите места с цел уреждане на световна монархия с водещо християнство. В същото време, при въвеждане на сравнителен анализ на процесите биха излезли на преден план геополитическите стремежи на една голяма и мощна империя, в която „слънцето никога не залязвало“.

В реда на нещата е да се спомене в рецензията, че Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията. Списъкът с научни статии и съобщения по темата е наличен. Прават впечатление публикациите както на испански, така и на български – факт, който красноречиво говори за взаимното допълване на една култура с друга и тяхното диалогизиране във времето.

Пред нас има един интересен български прочит на съжителството между индианци и испанци по време на завладяването на Америка. Текстът на докторантката Анета Икономова е подчертано съдържателен, работено е съвестно и с вещината на добре запознат изследовател. Пожелавам ѝ успешни бъдещи търсения в една област, заслужаваща вниманието на учените и българските студенти.

С това призовавам уважаемите членове на научното жури да присъдят на Анета Икономова образователната и научна степен „доктор“.

София, 31.05.2018 г.

проф. д.ист.н. Рая Заимова